

Cuba, a la deriva

L'estiu del 94 serà recordat a Cuba per les primeres protestes públiques contra Fidel Castro i la revolució de 1959. Fet i fet, la vida a l'illa, sense saber quina és la responsabilitat real del bloqueig comercial dels EUA, ha esdevingut una lluita per la supervivència de què molts cubans volen fugir. Pertot, la transició es veu irreversible.

Cuba va a la deriva, destruint al seu pas els mites de Fidel Castro i de la revolució de 1959 que tantes esperances aixecà entre els més desposseïts d'arreu del continent americà. Milers de cubans, cansats de fer cues per no menjar i fastiguejats per la prepotència dels *nomenklatura*, s'han llançat a la mar per emprendre el viatge cap a la seva Itaca, les costes de Florida. El model cubà està esgotat i Castro sembla incapaç de prendre decisions coratjoses, que assegurin una transició sense crispacions ni *balseros* (els qui fugen amb raï).

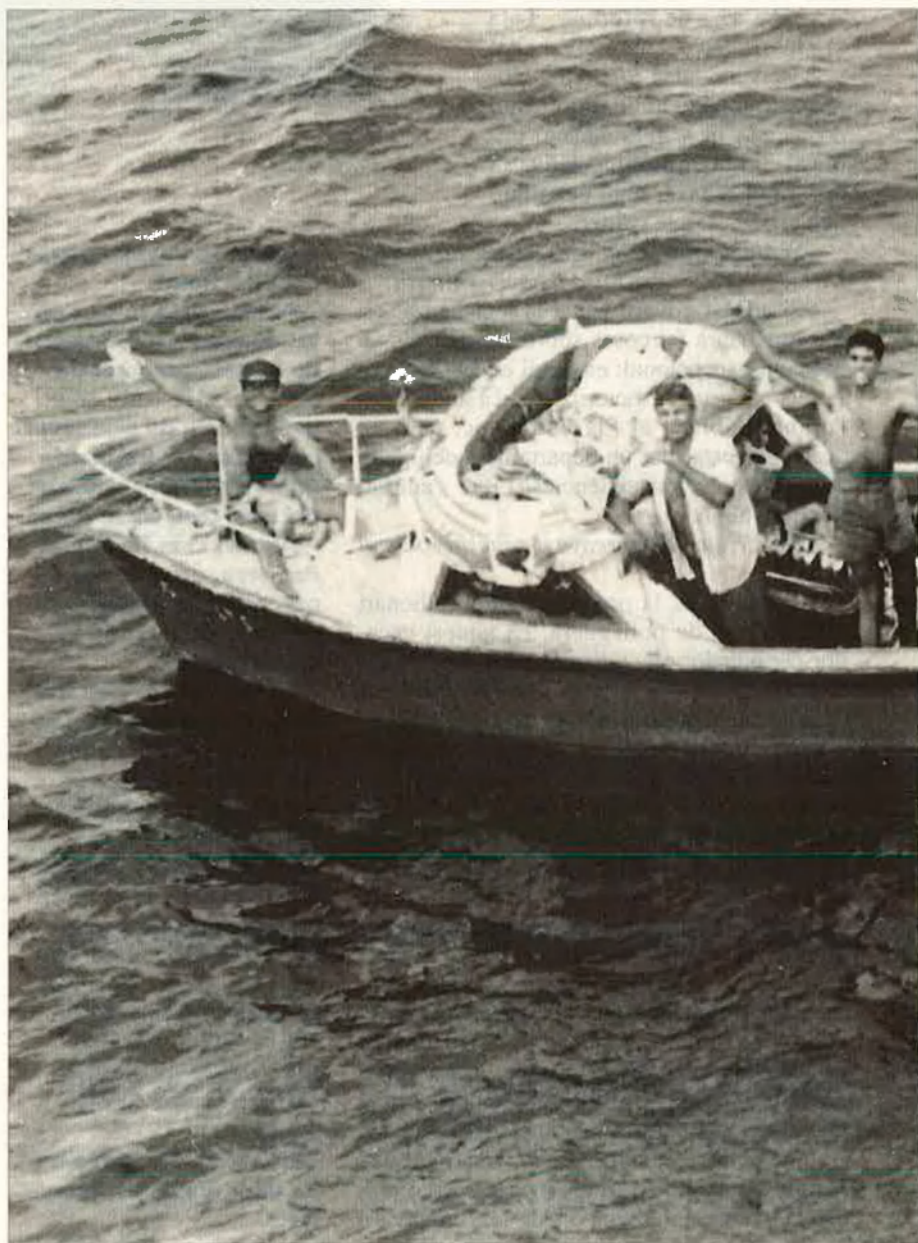
El poc crèdit del règim comunista s'ha perdut aquest fatídic mes d'agost, en el qual els descontents s'han atrevit a manifestar-se pel Malecón cridant "Mori Fidel" i molts desesperats s'han enfilat a la primera llanxa que passava. Castro, enèrgic, s'ha canviat la *guayabera* que lluïa a la cimera iberoamericana de Cartagena de Indias (Colòmbia), el juny passat, per l'uniforme verd oliva de sempre, i ha repartit amenaces com fa des que baixà de Sierra Maestra. "No impedirem la marxa de ningú", va dir el president en visitar la zona dels aldarulls mentre un grapat de funcionaris fidels asseguraven que la revolució no cedirà. "Els *gusanos* no passaran", exclamaven algunes persones amb cara de pocs amics. Castro va acusar els Estats Units de fomentar l'èxode dels cubans per mar en negar la majoria dels visats i va recordar que l'illa està sotmesa a un embargament "injust i cruel" per part de Washington.

El Departament d'Estat nord-americà va respondre immediatament al repte verbal del president cubà. "No permetrem que Castro ens dicti la nostra política migratòria", va declarar el portaveu d'una diplomàcia que, aparentment, està més preocupada per la crisi amb els militars haitians.

Malgrat les promeses de Castro, la política impedí uns dies després que unes 500 persones

escapessin amb el petrolier *Jurassa*, de bandera de Malta. El *Jurassa* va ser assaltat a Mariel, el mateix port des d'on varen fugir als Estats Units 125.000 persones l'any 1980. Potser perquè Mariel ja és un símbol, els policies no acceptaren aquest èxode que a més podia crear un precedent perillós. Si Castro deixava partir el *Jurassa* s'exposava a què l'endemà milers de persones s'apoderessin del primer mercant atracat a l'Havana.

Les estadístiques confirmen que no es poden posar portes a la mar que separa l'illa de Florida. El 1993 varen arribar al Estats Units 3.656

EFE

Molts analistes consideren que el propi Fidel Castro ha de conduir el procés de transició del seu país cap a la democràcia parlamentària i l'obertura econòmica. El degoteig de fugides està deixant Cuba sense un ampli col·lectiu de bons professionals, necessaris per a la recuperació del país.

balseros, una quantitat que ja ha estat superada enguany.

L'obsessió és marxar, sortir d'un lloc on es fa cada dia més difícil viure. "Vénen perquè el sistema els asfixia", va declarar Juan Clark, un professor que s'ha dedicat a entrevistar *balseros* que arriben a Miami. "No puc més. No tinc res contra la revolució però estic perdent els millors anys de la meua vida buscant menjar", em va comentar, amargament, un metge que feia un postgrau."

En aquest degoteig, Cuba perd grans professionals —escriptors, científics, cirurgians, ballarins, músics— i milers de persones anònimes que en algun moment varen donar suport a la revolució. La diferència entre els uns i els altres radica en que els primers acostumen a demanar asil polític a Madrid o Gander (Canadà), en l'escala d'algun viatge en representació del Govern, mentre que els segons se l'han de jugar amb unes llanxes precàries que massa vegades no arriben als Estats Units. Pel règim comunista no hi ha diferència: els que abandonen l'illa són uns traïdors, uns *gusanos*, uns contrarevolucionaris.

Aquest llenguatge, farcit d'exabruptes, contrasta amb el moderat de Roberto Robaina, el jove ministre d'Afers Exteriors encarregat d'explicar al món que Cuba necessita inversions estrangeres, que s'aixequi l'embargament i que es deixi Castro tranquil per negociar la transició. En la qüestió de l'embargament hi està d'acord pràcticament tothom menys qui ha de prendre la decisió: el president William Clinton. Inclús el diari *The New York Times* ha demanat en el seu editorial que s'acabi amb una mesura que només serveix a Castro, que així pot culpar dels mals de l'economia a l'embargament. Clinton, però, actua pressionat pel poderós *lobby* cubà, recalitrant, que posseeix representants al Congrés i al propi Partit Demòcrata. Les inversions estrangeres arriben a poc a poc, especialment en els camps del turisme, la mineria i els hidrocarburs. La inestabilitat política espanta molts empresaris malgrat una legislació considerada liberal en repatriació de béns.

En canvi, sembla que Castro s'ha decidit a liquidar la tímida obertura de l'estiu passat, quan es legalitzà el treball per compte propi i la possessió de dòlars. Enguany s'aprovà una llei que permet la confiscació dels béns de les persones que s'han enriquit "il·lícitament", un terme suficientment ambigu per descoratjar els defensors de la iniciativa privada. A l'Havana es comenta que Castro ha tingut por que es formés una classe mitjana que posaria en evidència les diferències socials i la manca de llibertats. El cas és que desenes de restaurants i tallers privats han tancat per por d'acabar a la presó mentre l'economia segueix un procés irreversible de *dolarització*. Com tot el món roba el que pot —es calcula que es roba el 50% dels productes

El 1993 varen arribar a les costes de Florida, als Estats Units, 3.656 'balseiros'. Aquesta xifra ja ha estat superada en els mesos que portem de 1994.

agrícoles—, al mercat negre es troba el que manca a les tendes del poble, on es ven la llibreta de racionament.

Els afortunats són els que toquen dòlars: els cambres, les *jineteras* (prostitutes, ocasionals o no) i els que poden vendre alguna cosa robada a l'estat (tabac, rom, carn, verdures). La resta s'ha de conformar amb rebre una transferència de la diàspora de Miami —uns 400 milions de dòlars anuals— o lamentar-se, sobreviure amb els articles subvencionats de la *cartilla* i esperar la millor ocasió per fugir. A 120 pesos per dòlar al mercat negre els cubans es poden permetre poques alegries, sobretot si el sou mensual no supera els 200 pesos.

I és que les penúries de la vida quotidiana reflecteixen el desastre econòmic. Les receptes per al malalt, segons l'ex-ministre d'Economia espanyol Carlos Solchaga, estan composades per liberalisme, liberalisme i liberalisme. Solchaga els ha demanat que tanquin les empreses deficitàries —la majoria ho són—, eliminin les subvencions i practiquin una política monetària realista. El preu del tractament del doctor Solchaga és, però, exagerat: més de 3 milions de persones en l'atur i el natural descontent popular per la pèrdua del lloc de treball que es considera vitalici gràcies a la revolució.

En espera del mannà del turisme, Cuba intenta reorganitzar una economia desfeta a causa de la dependència del bloc soviètic —el discurs oficial ara diu que els russos enviaven a l'illa els productes pitjors—, la manca de divises —les fàbriques funcionen al 50% de la seva capacitat— i els errors dels planificadors. Enguany solament s'han recollit 3,5 milions de tones de canya, una xifra que fa plorar els que s'havien cregut aquella consigna revolucionària de la safra dels 10 milions de tones.

Si l'obertura econòmica és difícil, encara ho és més la política. Castro s'obstina a defensar el dogma marxista-leninista quan ja no el defensa ni el nou president de Corea del Nord, Kim Jong II. Per a molts exiliats, l'actitud intransigent de Castro és un obstacle per la democratització del règim. "No hi haurà solució a Cuba mentre Castro mani", exclama Guillermo Cabrera Infante, una de les plomes de l'exili més viperines. No obstant això, molts analistes consideren que el canvi l'ha de conduir el propi president cubà. L'abril passat es reuní a l'Havana una conferència sobre la nació i l'emigració, en la que participaren algunes figures moderades de l'exili, com Eloy Gutiérrez Menoyo, de Cambio Cubano. Menoyo, excarcerat per mediació de Felipe González, defensa la concertació i el diàleg, una proposta extremadament digna quan sabem que ell passà més de 20 anys a la presó després d'haver estat company d'armes de Castro.

El dinàmic Robaina també s'ha trobat amb alguns polítics de l'exili de Miami, entre ells Marcelino Migares, a Nova York, fa un any, amb Jorge Mas Canosa, que presideix la influent Fundació Cubano-americana i és menys receptiu als gestos dels sectors moderats del règim comunista. Mas Canosa aspira a convertir-se en l'home designat per Washington per al canvi a l'Havana.

Els contactes amb l'exili, criticats per Mas Canosa i els extremistes de Miami, han donat pocs fruits, principalment per les indecisions de Castro. Aquest continua intransigent, sense permetre cap concessió política que rebaixi la tensió. Al contrari, la repressió impideix el sorgiment d'una dissidència interna que podria ser indispensable per negociar una obertura gradual del règim sense tenir que agenollar-se davant Mas Canosa i el Departament d'Estat nord-americà. Malgrat l'hermetisme dels *nomenklatura*, cada vegada està més clar que el líder *màxim* va afusellar el general Arnaldo Ochoa fa més de quatre anys perquè posseïa massa carisma i havia estat elogiat per la tolerància durant la campanya d'Angola. Mort Ochoa, només queden els germans Castro, Fidel i Raúl, aquest sempre presentat com un *polpotià* (de Pol Pot, el dirigent dels radicals khemers rojos) que domina l'exèrcit amb energia i sang freda.

Antoni Castel